

HRUSTOVAČKA PEĆINA

Hrustovačka pećina i arheološki lokalitet nalazi se u selu Hrustovu, na oko 12 kilometara od Sanskog Mosta. Kulturni pejisaž Hrustovačke pećine proglašen je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Nacionalni spomenik čine prirodne i antropogene sastavnice spilje in situ, kao i pokretni arheološki materijal deponiran u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Posjeduje naučno istraživačke, obrazovne, turističko-rekreativne i druge vrijednosti. Prva je pećina u Bosni i Hercegovini koja je predstavljena u turističkim vodičima početkom 20. stoljeća.

Od naselja Hrustovo udaljena je 700 metara seoskim putem, i kraći dio pješačkom stazom.

Morfologija

Pećina je smještena u brdu Strane, otprilike na polovini njegove visine, iznad izvora potoka Glibaje. Okolinu čine trijaski i kredni krečnjaci. Budući da se pećina nalazi na početku jedne suhe doline na čijem dnu je vrelo potoka Glibaje, pećina je nastala djelovanjem vodenog toka koji se vremenom spustio u niže horizonte, a pećina ostala kao nekadašnji podzemni tok.[2]

Ulaz u pećinu je veliki otvor u dubini stijene, svod u njoj unutrašnjosti je veoma visok, a sama pećina prostrana, što ostavlja utisak impozantnosti. Dužina pećine iznosi nekoliko stotina metara, s tim što se putevi u njoj račvaju u dva pravca. Jedan otvor se provlači prema zapadu prema staroj katoličkoj crkvi, i dug je oko 480 metara. Veoma je prohodan i prostran tako da su na nekim mjestima otvori i do veličine oko 7-8 m². Drugi dio je veoma uži i nije toliko prohodan. Prostire se prema jugistoku ili tačnije u pravcu gornjeg dijela sela Kerana. Dug je oko 760 m do mjesta na kojem je jedno malo jezero površine oko 5m². Veličina ovisi o godišnjem dobu i količini vode koju propušta kraška stijena u unutrašnjost pećine. Nije prohodan bez opreme pošto je dubina oko 2 m. Iza ovog jezera je prohodan prostor. Na jednom mjestu, otprilike na 500 m od ulaza u pećinu je odron koji je povezan s površinom zemlje.

Negdje u središtu nalazi se soba totema. Na tom prostoru voda je hiljadama godina valjala tvrdu krašku stijenu stvarajući oblike stalaktita i stalagmita. Pećinske skulpture podsjećaju na lava i slona, a ukrasi koji spajaju visoke svodove sa tlom, liče na ogrmone indijanske toteme.

Tlo pećine je uglavnom ravno. Manje neravnine su nastale djelovanjem manjih povremenih vodenih tokova. Tlo je od crvenkasto-smeđe do crne ilovače.

Arheološko nalazište

Arheološka istraživanja koja su vršena početkom dvadesetog vijeka, otkrila su da je ulaz u pećinu nastanjan u doba eneolita ili bakarnog doba. Na tom prostoru iskopavanja su otkrila 8 prahistorijskih velikih ognjišta, ali nisu služila u metalirgijske svrhe, kao i ostatke kostiju životinja. Obimna arheološka istraživanja stručnjaka Zemaljskog muzeja iz Sarajeva otkrila su i ostatke keramike (trbušaste amfore, bikonične zdjele, vaze na šupljoj nozi sa rupom, i kupe na krstastoj nozi). Tehnike ukrašavanja su žigosanje, duborez, urezivanje, udubljivanje, te brazdasto udubljivanje. Među ukrasnim motivima dominiraju trouglovi, šetverouglovi i cik-cak trake, Pronađena je i vaza koja pripada Kulturi vrpčaste keramike. Nalazi pripadaju vučedolskoj kulturi. Regionalni naziv za tip ove kulture u Bosni i Hercegovini nosi naziv - Hrustovački tip.

Pored značajnih po kojima je ova pećina poznata u arheološkim krugovima u Evropi, u samoj pećini je probnim sondama otkopano više komada kostiju ledenodobnog pećinskog medvjeda koji je te krajeve nastanjivao prije 60.000 godina. Ta istraživanja nisu nikad sistematizirana niti objavljena.

U pećini se nalaze i tragovi boravka ljudi koji su u zadnjih 100 godina posjećivali pećinu kao i tragovi boravka ljudi tokom rata u Bosni i Hercegovini.

Pećinska flora i fauna

Hrustovačka pećina je značajna po izuzetno bogatoj pećinskoj flori i fauni. Tokom speleoloških istraživanja u nekoliko pećina Bosne i Hercegovine je 2016. godine potvrđeno stanište pećinskog pauka *Nesticus arenstorffi*.

U pećini su tokom istraživanja 2019. otkrivene 4 različite vrste šišmiša; 95 primjeraka malog potkovastog šišmiša cijelom dužine pećine, 248 primjeraka velikog potkovastog šišmiša, 5 primjeraka *R. euryale* i 500 primjeraka vrste *Mi. schreibersii*.

Tekst i slike obradio: Igor Pečenkovic dipl.ecc.hot.

Izvori: JU „Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać“ popisni registar, „Stari gradovi Unsko-sanskog kantona“ Zavod za zaštitu kulturnog naslijeđa Bihać i Muzej Unsko-sanskog kantona, februar 2009, internet, <http://old.kons.gov.ba/>

